

24.1.2023

VN/6884/2021
VN/6884/2021-STM-49

HE 301/2022 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä sekä siihen liittyviksi laeiksi

Asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä sekä siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä. Samalla kumottaisiin laki tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä. Uusina henkilöryhminä sidonnaisuuksia koskevan rekisteröinnin piiriin tulisivat sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunnan, tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnan, työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan sekä liikenne- ja potilasvahinkolautakunnan jäsenet. Lisäksi mainituista lautakunnista annettuja lakeja ehdotetaan muutettaviksi siten, että niiden sidonnaisuusilmoitusten antamista koskevia säännöksiä tarkennettaisiin ja yhdenmukaistettaisiin.

Lainvalmistelu käynnistettiin apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalaisen kantelusta antaman päätöksen (OKV/719/1/2019) johdosta. Apulaisoikeuskansleri katsoi, että sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimivien muutoksenhakulautakuntien jäsenten sidonnaisuusilmoitusten osalta noudatettava käytäntö ei ole selkeä eikä palvele lainkäytön avoimuutta tai kansalaisten mahdollisuutta valvoa julkisen vallan käyttöä. Kyseisiä muutoksenhakulautakuntia koskevista laeista ilmenee vain lautakunnan jäsenen velvollisuus antaa sidonnaisuusilmoitus, mutta ei noudatettavaa käytäntöä. Lisäksi on esiintynyt sekaannuksia tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriin nähden. Parhaiten sidonnaisuusilmoitusten tavoitteet toteutuvat apulaisoikeuskanslerin mukaan silloin, kun kansalainen voi itse vaivattomasti tarkistaa ilmoitetut julkiset tiedot. Näin on tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisterin osalta, joka on internetissä yleisön käytettävissä.

Esityksen tavoitteena on lisätä yllä mainittujen lautakuntien päätöksenteon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Tämä vahvistaisi yleisön mahdollisuutta valvoa lautakuntien ratkaisutoimintaa ja olisi omiaan vahvistamaan kansalaisten luottamusta lautakuntiin. Samalla lautakuntia koskevia lakeja tarkennettaisiin ja yhdenmukaistettaisiin sidonnaisuuksien ilmoittamista koskevien säännösten osalta.

Tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisterin piiriin kuuluvien rekisteröityjen osalta rekisteröinti pysyisi esityksen mukaan olennaisilta osin ennallaan: ilmoitusvelvolliset sekä rekisteröitävät tiedot olisivat samat kuin nykyisin, ja salassa pidettäviä tietoja voitaisiin rekisteristä luovuttaa samoille tahoille kuin tällä hetkellä. Muutosta nykytilaan merkitsisi näiden rekisteröityjen osalta oikeastaan vain se, että uutta sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteriä koskevan lain 4 §:n 2 momentissa säädettäisiin eräitä yksilöityjä tietoja koskevista erityisistä luovutusrajoituksista. Yleisölle ei voitaisi luovuttaa tietoa esimerkiksi tietoa rekisteröidyn luottamus- tai hallintotehtävästä asunto-osakeyhtiössä. Näistä uusista, kaikkiin rekisteröityihin sovellettavista luovutusrajoituksista säädettäisiin rekisteröityjen yksityisyyden suojaamiseksi. Lisäksi tehtäisiin eräitä täsmennyksiä voimassa olevan lain sääntelyyn nähden: salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevien säännösten muotoilussa otettaisiin huomioon vastaavien säännösten tavanomainen kirjoittamistapa sekä perustuslakivaliokunnan käytäntö, ja

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

02951 63415
+358 2951 63415

kirjaamo.stm@gov.fi
stm.fi

tietojen rekisteristä poistamisesta säädettäisiin aiempaa täsmällisemmin. Nämä täsmennykset eivät kuitenkaan olennaisesti muuttaisi vallitsevaa oikeustilaa.

Yllä mainittujen lautakuntien jäsenten sidonnaisuuksistaan ilmoittamat tiedot rekisteröitäisiin esityksen mukaan vastaavasti kuin tuomioistuinten sivutoimisten asiantuntijajäsenten. Rekisteriä koskevan lain 4 §:ssä määriteltäisiin ne tahot, joilla olisi oikeus saada lautakuntien jäseniä koskevia salassa pidettäviä tietoja. Lautakuntien jäsenet ilmoittaisivat sidonnaisuutensa sosiaali- ja terveysministeriölle, joka veisi tiedot rekisteriin. Ehdotettava rekisteröinti helpottaisi merkittävästi yleisön pääsyä lautakuntien jäsenten sidonnaisuuksistaan ilmoittamiin julkisiin tietoihin, koska rekisteriin olisi pääsy internetissä. Ilmoitettujen tietojen saamisen oikeudelliset perusteet eivät yleisön kannalta kuitenkaan muuttuisi kuin lain 4 §:n 2 momenttiin ehdotettavien erityisten luovutusrajoitusten osalta. Tietojen salassapito voisi nykyiseen tapaan perustua erityis- tai yleislakien säännöksiin.

Tuomioistuinlaitoksen palveluksessa olevien rekisteröityjen osalta ehdotettava sääntely vastaisi näin ollen olennaisesti nykyistä. Lautakuntien jäsenten osalta se tarkoittaisi heidän saattamistaan vastaavan rekisteröinnin piiriin kuin tuomioistuinlaitoksen ilmoitusvelvollisilla.

Esityksessä on kiinnitetty runsaasti huomiota tietosuojaa koskeviin perusteluihin erityisesti siitä syystä, että EU:n yleinen tietosuojasetus (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta) on annettu vasta tuomareiden sidonnaisuus- ja sivutoimirekisteristä säätämisen jälkeen. Esityksessä tuodaan perustellen esiin henkilötietojen käsittelyn EU-oikeudelliset perusteet. Erikseen ehdotetaan säädettävän eräistä rekisterin määrittelemisen kannalta välttämättömistä perusteista (rekisterinpitäjistä, rekisterin tavoitteesta, rekisteröitävistä henkilöistä ja tiedoista sekä tietojen luovuttamisesta). Lisäksi ehdotetaan säädettävän tietojen rekisteristä poistamisesta, mikä olisi rekisteröidyn edun mukaista ja konkretisoisi sen, minkä ajan tietojen on katsottava olevan rekisterissä tarpeen. Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että yleiseen tietoverkkoon sijoittuvasta henkilörekisteristä ei voida hakea tietoja massahakuina. Tämän vuoksi myös tästä rajoituksesta säädettäisiin rekisteröidyn yksityisyyden suojaamiseksi nykyistä vastaavasti: mahdollisia olisivat edelleen vain yksittäiset haut, joissa hakuperusteena käytettäisiin henkilön nimeä. Ehdotettavasta rekisteröinnistä aiheutuvien yksityiselämän suojan rajoitusten katsotaan olevan perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttäviä ja oikeasuhteisia, kun otetaan huomioon rajoitusten tavoitteet, ala ja toteuttamistapa.

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Valmistelun aikana sosiaali- ja terveysministeriö on ollut yhteydessä oikeusministeriöön, opetus- ja kulttuuriministeriöön sekä oikeusrekisterikeskukseen ja kuullut yllä mainittuja lautakuntia.

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Tarkoitettujen muutokset toteutettaisiin valtioneuvoston kehyspäästösten ja valtion talousarvioiden mukaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa. Tuomioistuinlaitoksen nykyisen rekisterin laajentamisen vaatiman kehittämistyön kustannukset (noin 30 000 euroa) ovat kertaluonteisia. Lisäksi rekisteristä aiheutuu juoksevan luonteisia käytön ja ylläpidon kustannuksia, jotka rekisterin laajentumisen johdosta nousisivat nykyisestä noin 43 000 eurosta vuodessa noin 50 500 euroon vuodessa.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.

Neuvotteleva virkamies Eva Aalto